

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av kommuners uppsökande
verksamhet för komvux på grundläggande nivå i
Nordmalings kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av Nordmalings kommun avseende kvaliteten i den uppsökande verksamheten för kommunal vuxenutbildning (komvux) på grundläggande nivå. Granskningens syfte är att granska kvaliteten i kommunernas uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå genom att granska i vilken utsträckning den är aktiv och motiverande för de vuxna som har behov av och rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen. Kvalitetskriterierna återfinns i bilaga 1. Skolinspektionen bedömer om verksamheten uppfyller kvalitetskriterierna i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet anges ett eller flera utvecklingsområden. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då av huvudmannen. I bilaga 3 återfinns granskningens författningsstöd.

Beslut

I vilken utsträckning som kommunernas uppsökande verksamhet är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå

Nordmalings kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att den uppsökande verksamheten **i låg utsträckning** är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Kommunen behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- Aktualisera den uppsökande verksamheten genom att tydliggöra uppdrag och roller, stärka den interna samordningen samt se över behoven av ytterligare samverkan med externa aktörer.
- Arbeta mer systematiskt för att med ett bredare fokus reda på vilka grupper av kommuninvånare som är i behov av utbildning på grundläggande nivå och sök därefter aktivt upp de tänkbara grupperna av elever i syfte att motivera dem till studier.
- Ta reda på målgruppens behov och önskemål för att delta i studier och motivera dem därefter att påbörja vuxenutbildning på grundläggande nivå samt arbeta i större utsträckning med personliga möten.

Uppföljning

Nordmalings kommun ska senast **den 22 april 2026** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de

identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas. Skicka redogörelsen till **skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se**. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer 2024:9209 för granskningen i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Intern samordning och samverkan med utomstående aktörer

Här har Skolinspektionen granskat om kommunen har en välfungerande samordning inom den egna organisationen, i syfte att stödja den uppsökande verksamheten. Skolinspektionen har även granskat om kommunen tar ett tydligt ansvar genom att initiera och upprätthålla relevant samverkan med andra aktörer för att stödja den uppsökande verksamhet som kommunen bedriver.

Samordningen inom den egna organisationen

Granskningen visar att kommunen saknar en fungerande intern samordning för att stödja den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå.

Av intervjuer framgår att kommunens uppsökande verksamhet på olika sätt utgår från de lokala förutsättningar som råder. Rektorn uppger att fördelen med att vara en liten kommun är närheten till varandra och att de i sina uppdrag som tjänstepersoner har en ganska stor kännedom om kommuninvånarna vilket gör det enklare att nå ut till dem i det uppsökande arbetet. Det framgår vidare av intervjuerna att kommunen i viss utsträckning prioriterar den uppsökande verksamheten. Rektorn berättar att det inte finns några medel som specifikt avser uppsökande verksamhet, men anser samtidigt att det finns tillräckligt med personella resurser för arbetet. Enligt såväl rektorn som studie- och yrkesvägledaren är den uppsökande verksamheten aktuell och levande inom vuxenutbildningen, men inte i någon större utsträckning på ledningsnivå inom kommunen. Det framgår dessutom av intervjuer att organisationen för verksamheten inte är tydliggjord i alla delar.

Enligt uppgifter från kommunen har rektorn för vuxenutbildningen samt en studie- och yrkesvägledare, en studiehandledare och fyra lärare som arbetar inom vuxenutbildningen det formella uppdraget att arbeta med den uppsökande verksamheten. Vidare har en kommunikatör i uppdrag att arbeta med marknadsföring avseende grundläggande vuxenutbildning. Av intervjuer med

rektorn och studie- och yrkesvägledaren framgår att de har ett nära samarbete med varandra och arbetar strategiskt med den uppsökande verksamheten. Studie- och yrkesvägledaren, studiehandledaren och lärarna arbetar i olika utsträckning operativt med uppsökande verksamhet, där studiehandledaren och lärarna främst har fokus på elever som läser svenska för invandrare (sfi). Studie- och yrkesvägledaren tillhör kommunens arbetsmarknadsenhet och arbetar både som utbildningskoordinator och studie- och yrkesvägledare inom vuxenutbildningen. Studie- och yrkesvägledaren ingår i kommunens samordningsteam som arbetar med att få personer som är långt ifrån arbetsmarknaden i sysselsättning. En del i detta arbete är att motivera individer att påbörja utbildning på grundläggande nivå. I samordningsteamet ingår personal från arbetsmarknadsenheten och socialtjänsten samt externa aktörer. Studie- och yrkesvägledaren arbetar med den uppsökande verksamheten både inom vuxenutbildningen och samordningsteamet. Enligt studie- och yrkesvägledaren ger detta möjligheter att identifiera tänkbara elever inom ramen för den samverkan som vuxenutbildningen och samordningsteamet bedriver.

I intervjuer framkommer att det saknas en tydlig plan, rollfördelning och intern samordning för hur den uppsökande verksamheten ska bedrivas och i vilka sammanhang. Studie- och yrkesvägledaren uppger exempelvis att det inte finns någon tydlig plan eller rollfördelning för arbetet och att kommunen behöver fastställa vem som har ansvar för olika delar i uppdraget. En av de intervjuade lärarna uppger att det skulle behöva tydliggöras vilka som arbetar med det uppsökande arbetet och även att lärarnas roll i arbetet behöver tydliggöras. Vidare uppger rektorn att det finns en svårighet att nå ut med information inom den kommunala organisationen om vad vuxenutbildningen kan bidra med och att det finns en utmaning i att tydliggöra det uppsökande uppdraget till fler personer inom den kommunala organisationen. Insatser som kan betecknas som uppsökande genomförs också av andra funktioner inom kommunen såsom socialtjänsten, integrationsenheten, arbetsmarknadsenheten. Dessa funktioner har dock inte ett formellt ansvar för att bedriva uppsökande verksamhet.

Samverkan med andra aktörer

Granskningen visar att kommunen i viss utsträckning initierar och upprätthåller samverkan med andra aktörer som syftar till att stödja den uppsökande verksamheten och att kommunen till viss del är en aktiv part i denna samverkan. Den samverkan kommunen har med externa aktörer är dock främst kopplad till kommuninvånare som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Rektorn uppger att hen ser samordningsteamet som en betydande samverkansform i kommunens arbete med att samverka med externa aktörer. I samordningsteamet ingår utöver ett antal kommunala funktioner Försäkringskassan, Kriminalvården, Arbetsförmedlingen och Region Västerbotten i form av representanter från den lokala hälsocentralen. Kommunen har även

ingått ett samverkansavtal med de aktuella aktörerna. Av intervjuer framgår förvisso att samverkan inom samordningsteamet inte primärt syftar till att arbeta uppsökande, men som tidigare nämnts genomförs det uppsökande insatser inom samordningsteamet.

Kommunen samverkar med Arbetsförmedlingen även i andra sammanhang än i samordningsteamet. Studie- och yrkesvägledaren uppger att kommunen och Arbetsförmedlingen samverkar kring etableringsärenden och personer som har aktivitetsstöd. I vissa fall är Arbetsförmedlingen drivande i samverkan och i andra fall kommunen. Vidare framkommer det att studie- och yrkesvägledaren bjuds in för att genomföra gemensamma utbildningsinsatser med Arbetsförmedlingens externa aktörer för att informera tänkbara elever om vuxenutbildningen. Både rektorn och studie- och yrkesvägledare beskriver dock att det finns svårigheter i form av sekretesslagstiftning och organisatoriska förhållanden i samverkan med myndigheten. Av intervju med rektorn framgår att kommunens samverkan med Arbetsförmedlingen påverkas av att Arbetsförmedlingen har begränsade möjligheter att delta i olika samarbeten. Det framgår vidare av intervju med rektorn att kommunen inte har någon strukturerad samverkan med föreningslivet eller med fackliga organisationer kring det uppsökande uppdraget.

Enligt rektorn har kommunen ingått ett samverkansavtal med de aktörer som ingår i samordningsteamet. Rektorn uppger att det utöver detta inte finns några skriftliga handlingar som definierar vad de olika externa samarbetena går ut på.

Arbetet med aktiv uppsökande verksamhet

Här har Skolinspektionen granskat om kommunen arbetar systematiskt med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av och rätt till utbildning på grundläggande nivå. Skolinspektionen har även granskat om kommunen systematiskt och aktivt söker upp kvinnor och män inom denna målgrupp.

Arbetet med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av och har rätt till utbildning

Granskningen visar att kommunen saknar systematik i sitt arbete med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av och har rätt till utbildning på grundläggande nivå.

Av intervjuer med rektorn och studie- och yrkesvägledaren framgår att det inte finns någon övergripande planering för den uppsökande verksamheten. Dock förekommer vissa enskilda planerade aktiviteter med viss regelbundenhet. Kommunen annonserar till exempel i lokalbladet vid kursstarter. Enligt studie- och yrkesvägledaren är kommunens arbete med att ta reda på vilka invånare som är i behov av komvux på grundläggande nivå bristfälligt. Studie- och yrkesvägledaren uppger bland annat att det är en svårighet att det inte finns

några register över dessa personer. Kommunen genomför inte heller några strukturerade eller återkommande informationsinhämtningar för att kartlägga målgruppen. Rektorn uppger att hen inte känner till vilka eventuella målgrupper de inte når ut till och att det är svårt att veta hur stort ett eventuellt mörkertal är.

Av intervjuer med rektorn och studie- och yrkesvägledaren framkommer vidare att kommunen saknar ett brett fokus i sitt arbete för att ta reda på vilka tänkbara elever som är i behov av utbildning på grundläggande nivå. Studie- och yrkesvägledaren berättar att det huvudsakligen är via sfi-verksamheten och samordningsteamet som vuxenutbildningen kommer i kontakt med och identifierar de invånare som har rätt att delta i vuxenutbildning på grundläggande nivå. Kommunen har även identifierat individer som arbetar inom äldreomsorgen och som behöver vidareutbildning samt vissa individer som tidigare varit föremål för insatser inom det kommunala aktivitetsansvaret. I vissa fall har studie- och yrkesvägledaren fortsatt att arbeta med dessa individer efter de har fyllt 20 år och har på så sätt kännedom om dessa individers eventuella behov av studier på grundläggande nivå. Rektorn tillägger att kommunen även får kännedom om tänkbara elever genom de individer som sökt sig till vuxenutbildningen för att de vill gå yrkesutbildning då det visar sig att de inte har godkänt betyg i svenska på grundläggande nivå. Kommunen får även kännedom om personer som kan vara i behov av studier på grundläggande nivå via socialtjänsten och kommunens integrationsenhet.

Studie- och yrkesvägledaren uppger att eftersom kommunen inte har någon tydlig plan för det uppsökande arbetet har de heller inte reflekterat över könsfördelningen i arbetet med att ta reda på vilka kvinnor och män som är i behov av utbildning på grundläggande nivå. Enligt rektorn arbetar inte kommunen på något särskilt sätt i det uppsökande arbetet anpassat särskilt till män eller särskilt till kvinnor, utan inriktningen är allmän.

Uppsökandet av kvinnor och män i kommunen som är i behov av och har rätt till utbildning på grundläggande nivå

Granskningen visar att kommunen i viss utsträckning aktivt söker upp kvinnor och män i kommunen som är i behov av och har rätt till utbildning på grundläggande nivå. Dock träffar kommunens uppsökande insatser främst personer som står långt från arbetsmarknaden och tänkbara elever som läser sfi.

Av intervjuer med rektorn och studie- och yrkesvägledaren framkommer att kommunen arbetar för att söka upp några av de grupper av invånare som har behov av utbildning på grundläggande nivå, främst elever som läser sfi och individer som står långt från arbetsmarknaden. Som tidigare nämnts kommer studie- och yrkesvägledaren via samordningsteamet i kontakt med personer som står långt ifrån arbetsmarknaden och informerar dessa om den grundläggande vuxenutbildningen, i fall det finns ett behov av det. Av intervjuer med rektorn,

personal vid vuxenutbildningen samt studie- och yrkesvägledaren framgår att elever som genomgår sfi-utbildning får information om studier på grundläggande nivå både på individ- och gruppnivå av personal från kommunen. Vidare kan integrationsenheten genom personliga kontakter med kommuninvånare fånga upp nyanlända personer som har behov av att studera inom komvux, vilket kan innebära studier på grundläggande nivå. Även socialtjänsten kan identifiera individer som behöver och kan vara i behov av att läsa in ämnen på grundläggande nivå och förmedlar då kontakt till vuxenutbildningen som kan ge de tänkbara eleverna mer information. Av intervjuer med rektorn och studie- och yrkesvägledaren framgår dock att kommunen inte tar någon särskild hänsyn till vilka eventuella skillnader kön kan spela i sitt arbete för att nå de kvinnor och män som har behov av utbildning på grundläggande nivå.

Av intervjuer med rektorn, personal vid vuxenutbildningen samt studie- och yrkesvägledaren framgår att elever som genomgår sfi-utbildning får information om studier på grundläggande nivå både på individ- och gruppnivå, bland annat genom att dessa elever har studie- och yrkesvägledning på schemat. Vuxenutbildningen har även genomfört studiebesök på arbetsplatser med sfi-eleverna. Vidare uppger rektorn att hen tillsammans med kommunens HR-avdelning identifierat att det finns en varierande utbildningsbakgrund på arbetsplatser inom vård- och omsorg där kommunen gjort riktade utskick i form av brev och mejl till arbetstagarna. Det förekommer också att studie- och yrkesvägledaren genomför gemensamma utbildningsinsatser för arbetssökanden i samarbete med Arbetsförmedlingens externa aktörer. De arbetssökande får då information om studier vid vuxenutbildningen samt möjlighet att boka in personliga samtal för studie- och yrkesvägledning.

Rektorn uppger att det även finns information om studier på grundläggande nivå på kommunens hemsida och VästerbottensVux:s¹ hemsida. Där finns också kontaktuppgifter och telefonnummer till vuxenutbildningen. Enligt studie- och yrkesvägledaren pågår det ett arbete inom kommunen för att intensifiera marknadsföringen av vuxenutbildningen genom mer frekventa annonseringar i samband med utbildningsperioder och återkommande annonsering i lokalbladet. Kommunen arbetar också med att ta fram övrig marknadsföring i form av bilder, rörlig media samt ökad närvaro i sociala medier. Vidare arbetar kommunen med att skriva enkla texter i klarspråk för att anpassa språket i informationen till målgruppen.

¹ VästerbottensVux och är ett samarbete mellan vuxenutbildningarna i samtliga 15 kommuner i Västerbotten. VästerbottensVux anordnar gemensamt yrkesutbildningar runt om i länet, både inom yrkesvux och lärlingsvux.

Arbetet för att informera och skapa motivation till studier

Här har Skolinspektionen granskat om kommunen tar reda på målgruppens behov av och önskemål om studier för att utifrån denna kunskap kunna informera om olika möjligheter till utbildning. Skolinspektionen har även granskat kommunens arbete med att skapa motivation till studier bland tänkbara elever.

Kommunens kartläggning av målgruppens behov för att kunna motivera tänkbara elever

Granskning visar att kommunen arbetar för att ta reda på behov och önskemål för att delta i studier hos de tänkbara elever som de ha identifierat. Utifrån denna kunskap informerar kommunen om olika möjligheter till utbildning och försöker skapa motivation för studier.

Av intervjuer med rektorn samt studie- och yrkesvägledaren framgår att kommunen informerar och motiverar de tänkbara elever som kommunen har identifierat. I sin kontakt med de individer samordningsteamet identifierat genomför studie- och yrkesvägledaren samtal med individerna för att kartlägga deras behov av studier på grundläggande nivå. Generellt i sitt uppdrag utgår studie- och yrkesvägledaren från individens egna mål och behov och anpassar kontakterna utifrån dennes situation och eventuella utmaningar. Det kan exempelvis handla om att skicka ett sms till en tänkbar elev innan studie- och yrkesvägledaren tar telefonkontakt. Av elevintervjuerna framkommer att de upplever att studie- och yrkesvägledaren och personalen vid vuxenutbildningen uppmärksammat deras behov och önskemål inför framtida studier. En elev berättar exempelvis att informationen från kommunen spelade stor roll för elevens val att börja studera. Några elever uppger att de redan hade specifika mål med sin utbildning för att kvalificera till ett visst yrke och därigenom valt att läsa kurser på grundläggande nivå.

Personliga möten med tänkbara elever

Granskningen visar att kommunen i begränsad utsträckning genomför personliga möten för att informera invånare om olika möjligheter till utbildning och skapa motivation till studier.

Av intervjuerna med rektorn och studie- och yrkesvägledaren framgår att kommunens arbete för att informera och motivera tänkbara elever präglas av personliga möten. Det handlar dock i huvudsak om möten med individer inom de fåtal grupper kommunen identifierat i det uppsökande arbetet, det vill säga personliga samtal med främst elever inom sfi och elever kommunen fångat upp genom samordningsteamets arbete. Även personal vid vuxenutbildningen uppger

att de i stor utsträckning har personliga möten med sfi-elever där de kan informera om och motivera till utbildning. Rektorn uppger att studie- och yrkesvägledaren finns tillgänglig för alla invånare som är intresserade av studie- och yrkesvägledning. Enligt studie- och yrkesvägledaren har i flera fall elever som saknar grundläggande utbildning kontaktat hen på eget bevåg. Vidare har studie- och yrkesvägledaren deltagit i informationsmöten för personer som ingår i arbetsmarknadsinsatser via Arbetsförmedlingen. Personalen vid vuxenutbildningen uppger att kommunen hållit en arbetsmarknadsmässa för två år sedan där kommunen bjöd in alla som var arbetssökande inom Arbetsförmedlingen, där vuxenutbildningen presenterades vuxenutbildningen. Det har även förekommit att kommunen bjudit in representanter från arbetslivet till sfi-utbildningen, som i ett studiemotiverande syfte berättar om sina yrken för eleverna och vilka utbildningar som krävs för olika yrken.

Information om ekonomiskt stöd och andra praktiska villkor vid studier

Granskningen visar att kommunen informerar särskilt om ekonomiskt stöd vid studier samt därutöver andra praktiska villkor som är viktiga för att individen ska motiveras att delta i studier.

Av intervjuer med rektorn, studie- och yrkesvägledaren samt elever framkommer att tänkbara elever som kommunen identifierat får information om möjlighet till ekonomiskt studiestöd, rätten till barnomsorg under studietiden, lagstadgad rätt till tjänstledighet och möjligheten att studera i varierad takt samt på distans innan de påbörjar sina studier på grundläggande nivå.

Tänkbara elever får information i samband med personliga samtal med studie- och yrkesvägledaren, personal på vuxenutbildningen och personal vid integrationsenheten. När det gäller rätten till ekonomiskt studiestöd uppger rektorn att information finns på hemsidan och att informationen också ges vid vägledningssamtal. De intervjuade elever som har behov av barnomsorg eller behov av tjänstledighet uppger att de fått information om möjligheten till detta innan de påbörjat sina studier. Rektorn berättar att hen är osäker på om tänkbara elever får explicit information om att utbildningen är kostnadsfri, eftersom det är så självklart. Enligt rektorn hjälper också vuxenutbildningen i vissa fall elever med att ta kontakt med Arbetsförmedlingen då det handlar om frågor som rör elevers studieekonomi.

Identifierade utvecklingsområden

Kommunen behöver i sitt arbete med den uppsökande verksamheten förbättra den interna samordningen och samverkan med utomstående aktörer

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Aktualisera den uppsökande verksamheten genom att tydliggöra uppdrag och roller, stärka den interna samordningen samt se över behoven av ytterligare samverkan med externa aktörer.

Enligt skollagen ansvarar är hemkommunen för att vuxna från och med 1 juli det år personen fyller 20 år som saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan och som har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning på grundläggande nivå inom komvux, också får delta i sådan utbildning.²

Hemkommunen har enligt skollagen vidare en skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning. För att klara av detta behöver kommunen ha en övergripande planering som de följer avseende hur de tar reda på vilka kommunmedborgare som har ett behov av utbildning.³

Granskningen visar att kommunen saknar en samordning för att stödja den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå inom den egna organisationen. I kommunen har rektorn och personal från vuxenutbildningen tillsammans med en studie- och yrkesvägledare i uppdrag att arbeta med den uppsökande verksamheten. Utöver detta finns personal i andra sektorer inom kommunen som genomför vissa uppsökande insatser. Varken inom vuxenutbildningen eller inom kommunens sektorer i övrigt finns det någon tydlig beskrivning av rollfördelning samt olika funktioners ansvar för att stödja det uppsökande arbetet i den egna organisationen. Detta riskerar bland annat leda till minskad effektivitet då det blir otydligt inom organisationen vem eller vilka funktioner som har det uttalade uppdraget att arbeta med den uppsökande verksamheten. En otydlig arbetsfördelning försvårar även en effektiv arbetsfördelning mellan de olika funktionerna inom kommunen.

Granskningen visar vidare att de externa samarbeten som kommunen har med externa aktörer främst rör kommuninvånare som befinner sig långt från arbetsmarknaden. Denna samverkan sker via samverkansteamet och Arbetsförmedlingen. Kommunernas ansvar för den uppsökande verksamheten innebär dock att aktivt verka för att nå fler grupper än bara arbetslösa. Avsaknaden av samverkan med andra externa aktörer innebär en risk för att kommunen förbiser andra grupper av elever som har rätt till och är i behov av utbildning på grundläggande nivå.

Skolinspektionen rekommenderar därför att kommunen tar fram en övergripande planering för det uppsökande arbetet för vuxenutbildning på grundläggande nivå. Planen bör tydliggöra hur den uppsökande verksamheten

² 20 kap. 10 första stycket och 11 §§ skollagen.

³ Statens skolverks författningssamling (SKOLFS 2013:180) Arbeta med studie- och yrkesvägledning, s. 16.

ska bedrivas och i vilka sammanhang. Den behöver tydliggöra roller och ansvarsfördelning samt hur arbetet ska samordnas inom den egna organisationen. Planen bör också innefatta vilken samverkan med andra aktörer som kommunen ska initiera och upprätthålla för att stödja den uppsökande verksamheten.

Skolinspektionen rekommenderar också att kommunen ser över behoven av samverkan med ytterligare externa aktörer, såsom aktörer inom civilsamhället eller fackliga organisationer i syfte att stödja den uppsökande verksamheten gentemot kommuninvånare som är i behov av och har rätt till komvux på grundläggande nivå.

Kommunen söker i begränsad omfattning upp de individer som är i behov av utbildning på grundläggande nivå

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete även behöver inledas inom följande del:

- Arbeta mer systematiskt för att med ett bredare fokus ta reda på vilka grupper av kommuninvånare som är i behov av utbildning på grundläggande nivå och sök därefter aktivt upp de tänkbara grupperna av elever i syfte att motivera dem till studier.

Skollagen anger att hemkommunen ansvarar för att vuxna från och med 1 juli det år personen fyller 20 år som saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan och som har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning på grundläggande nivå inom komvux, också får delta i sådan utbildning.⁴

Hemkommunen har enligt skollagen vidare en skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning.

Varje hemkommun ska aktivt verka för att rekrytera och nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem att delta i sådan utbildning.⁵ För att klara av detta behöver kommunen ha en övergripande planering som de följer avseende hur de tar reda på vilka kommunmedborgare som har ett behov av utbildning.⁶

Av granskningen framgår att kommunen inte arbetar systematiskt med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av utbildning på grundläggande nivå och som har rätt till det. Kommunen skaffar sig på några olika sätt kännedom om vilka de tänkbara eleverna kan vara, men saknar en övergripande planering för arbetet. Kommunens insatser att identifiera grupper

⁴ 20 kap. 10 första stycket och 11 §§ skollagen

⁵ 20 kap. 10 § andra stycket skollagen, prop. 2009/10:165, s. 845.

⁶ Statens skolverks författningssamling (SKOLFS 2013:180) Arbeta med studie- och yrkesvägledning, s. 16.

av tänkbara elever saknar ett brett fokus och kommunen riskerar därför att förbise grupper av individer.

Granskningen visar vidare att kommunen i viss utsträckning aktivt söker upp kvinnor och män i kommunen som är i behov av och har rätt till utbildning på grundläggande nivå. Även dessa insatser saknar dock ett brett fokus, vilket bidrar till att kommunen riskerar förbise individer som tillhör målgruppen.

Skolinspektionen rekommenderar därför att kommunen tar fram en övergripande planering för ett återkommande arbete med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av utbildning på grundläggande nivå och som har rätt till det. Ett sådant arbetssätt är en förutsättning för att det uppsökande arbetet ska bygga på ett mer aktuellt och omfattande underlag. Ett sätt kan vara att ha ett brett fokus i sitt arbete med att ta reda på vilka tänkbara elever som är i behov av utbildning på grundläggande nivå, exempelvis genom att ta reda på hur stor denna grupp är inom kommunen. Det kan även innebära ett kartläggningsarbete som är återkommande under året. Kommunen kan även i syfte att understödja arbetet utveckla sätt för att dokumentera resultatet av sitt kartläggande arbete av vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av utbildning på grundläggande nivå. För att stärka kvaliteten kan kommunen även utveckla ändamålsenliga sätt att dokumentera resultatet av sin informationsinhämtning.

Skolinspektionen rekommenderar även att kommunen ser över sina metoder för att med ett bredare fokus söka upp tänkbara elever, detta i syfte att nå långt som möjligt nå ut till alla inom målgruppen. Det kan handla om att i större omfattning använda sig av riktade informationsinsatser på både individ- eller gruppnivå och att aktivt informera på sociala medier eller via traditionella media samt ett ökat samarbete med andra myndigheter och aktörer. Kommunen behöver även säkerställa att informationen är anpassad till de målgrupper man försöker nå ut till.

Kommunens arbete med att skapa motivation till studier på grundläggande nivå är bristfälligt

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete även behöver inledas inom följande del:

- Ta reda på målgruppens behov och önskemål för att delta i studier och motivera dem därefter att påbörja vuxenutbildning på grundläggande nivå samt arbeta i större utsträckning med personliga möten.

Som tidigare nämnts har hemkommunen, enligt skollagen en skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning. Varje hemkommun ska aktivt verka för att rekrytera och nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och

för att motivera dem att delta i sådan utbildning. Begreppet ”aktivt” finns i bestämmelsen om kommuners uppsökande verksamhet för att betona kommunernas ansvar för att de som tillhör målgruppen för utbildningen också tar del av sådan utbildning.⁷ Att aktivt verka kan enligt förarbetena till bestämmelsen handla om att genom stimulansåtgärder av olika slag såsom aktiva insatser och rekrytering på olika sätt verka för att vuxna inom målgruppen informeras och motiveras till utbildningen. Detta förutsätter att kommunen tar reda på invånarnas behov och önskemål så att utbildningen kan anordnas på ett sätt som svarar mot dessa. För att kunna erbjuda en efterfrågestyrd utbildning har kommunerna utvecklat olika tillvägagångssätt i syfte att som en av flera grunder vid planering av kursutbud fånga upp de studerandes utbildningsönskemål. Det kan också handla om att studerande ges möjlighet att samtidigt studera både på grundläggande och på gymnasial nivå. Kommunen bör därtill se till att de studerande får information om praktiska villkor för att genomgå utbildning, till exempel i form av rätt till ledighet, studiestöd etcetera.⁸

Av förarbetena framgår vidare att människor har olika förutsättningar för lärandet på grund av tidigare skolgång, arbets- och livserfarenheter. Dessa skilda förutsättningar påverkar människors önskemål och deras självupplevda behov av lärande. Samhället har ett speciellt ansvar för att stödja de personer som inte tar egna initiativ för att möta de ökande kraven på kunskaper. Allas behov av lärande skall kunna tillgodoses oberoende av till exempel utbildningsbakgrund, kön eller etnisk tillhörighet. Individuella olikheter ställer krav på en ökad flexibilitet när det gäller att möta människor i den uppsökande verksamheten, i vägledningssituationer och i utbildningens anordnande. Men det ställer också krav på en ökad lokal samverkan mellan aktörer i form av utbildningsanordnare, arbetsförmedling, fackliga organisationer och socialtjänst. I kommunens strategi för att möta vuxnas behov av utbildning och lärande bör ingå en övergripande plan för verksamheten utifrån lokala förutsättningar.⁹

Granskningen visar att kommunen i begränsad utsträckning tar reda på målgruppens behov och önskemål för att delta i studier. Kommunens begränsade kunskap om målgruppens behov och önskemål innebär att de till viss del saknar kännedom om hur de ska motivera olika grupper av tänkbara elever att påbörja studier. Kommunen tar heller inte hänsyn till vilken roll kön kan spela i arbetet med att motivera tänkbara elever.

Granskningen visar vidare att kommunens arbete med att genom personliga möten informera och motivera individer till studier främst är begränsat till ett fåtal grupper av tänkbara elever. Detta riskerar leda till att en stor del av

⁷ 20 kap. 10 § andra stycket skollagen, prop. 2009/10:165, s. 845.

⁸ Prop. 2000/01:72, s. 11, 42, prop. 1990/91:85, s. 120, 152.

⁹ Prop. 2000/01:72, s. 41.

målgruppen endast tar del av envägskommunikation, vilket i sin tur försvårar kommunens arbete med att motivera tänkbara elever att inleda studier på grundläggande nivå.

Skolinspektionen rekommenderar därför att kommunen utformar och använder sig av ändamålsenliga metoder för att ta reda på behov och önskemål även hos de delar av målgruppen som man ännu redan inte identifierat. I arbetet med att informera tänkbara elever i syfte att motivera dem behöver kommunen ta hänsyn till att olika individer kan befinna sig i en spännvidd vad gäller motivation, från de mest svårmotiverade till dem som är målinriktade. Kommunen behöver även utveckla ett arbetssätt som säkerställer att jämställdhetsperspektivet beaktas i det uppsökande arbetet. Det kan till exempel vara information om rättigheter och möjligheter som bidrar till att utmana traditionella könsroller och skillnader i livsvillkor. Exempel på traditionella könsroller kan vara så som att kvinnor i högre utsträckning ansvarar för barnomsorg och samtidigt i högre grad deltar i vuxenutbildning, medan män oftare förvärvsarbetaräven. Kommunen behöver vidare genomföra personliga möten i fler typer av sammanhang för att nå, informera och motivera fler grupper av tänkbara elever att påbörja studier inom den grundläggande vuxenutbildningen.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Marcus Rönnegard, utredare.

Föredragande i ärendet har varit utredaren Stina Johansson. I handläggningen av ärendet har även utredarna Lena Johansson och Robert Östberg medverkat.

Bilaga 1: Granskningens utgångspunkter

Granskningens syfte

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i kommunernas uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå genom att granska i vilken utsträckning den är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om verksamheten uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning

I vilken utsträckning är kommunernas uppsökande verksamhet aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå?

Kvalitetskriterier:

- Intern samordning och samverkan med utomstående aktörer
- Arbetet med aktiv uppsökande verksamhet
- Arbete för att informera och skapa motivation till studier

Bilaga 2: Granskningens genomförande

Bakgrundsuppgifter

Skolinspektionen besökte Nordmalings kommun den 2 september 2025 med en efterföljande digital intervju med rektorn för vuxenutbildningen den 5 september 2025. Besöket genomfördes av utredarna Stina Johansson och Lena Johansson samt enhetschef Boa Drammeh.

Underlag för bedömning

Underlaget i detta beslut utgörs av:

- Fyra enskilda intervjuer med fyra elever
- En intervju med en studie- och yrkesvägledare, en studiehandedare samt två lärare, vilka samtliga arbetar operativt med den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå
- En intervju med ansvarig chef tillika rektor för den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå.
- Dokument som Skolinspektionen begärt in från kommunen

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från alla verksamheter som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande rapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2026.

Bilaga 3: Författningsstöd

Skolinspektionens uppdrag

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.¹⁰

Kommunernas skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå

Kommunerna ska tillhandahålla kommunal vuxenutbildning på bland annat grundläggande nivå.¹¹ Utbildning på grundläggande nivå syftar till att ge vuxna sådana kunskaper som de behöver för att delta i samhälls- och arbetslivet och att möjliggöra fortsatta studier.¹²

Det är hemkommunen¹³ som ansvarar för att vuxna från och med 1 juli det år personen fyller 20 år som saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan och som har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning på grundläggande nivå inom komvux, också får delta i sådan utbildning.¹⁴ Behörig att tas emot till kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå är även den som är yngre än 20 år, om det med hänsyn till den sökandes personliga förhållanden finns särskilda skäl.¹⁵ Kommunerna kan anordna utbildningen i egen regi eller i samverkan med andra utbildningsanordnare, organisationer och myndigheter.¹⁶ Den som har rätt att delta i utbildningen i fråga har rätt att delta i den även om den tillhandahålls i en annan kommun än hemkommunen.¹⁷

Hemkommunen har enligt skollagen en skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning. Varje hemkommun ska aktivt verka för att rekrytera och nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem

¹⁰ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

¹¹ 20 kap. 3 § skollagen (2010:800).

¹² 20 kap. 4 § första stycket skollagen.

¹³ Med hemkommun avses enligt definitionen i 29 kap. 6 § skollagen den kommun som en person är folkbokförd i. För den som är bosatt i landet utan att vara folkbokförd här avses med hemkommun den kommun som han eller hon stadigvarande vistas i eller, om han eller hon saknar stadigvarande vistelseort, den kommun som han eller hon för tillfället uppehåller sig i. Detsamma gäller den som har skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481).

¹⁴ 20 kap. 10 första stycket och 11 §§ skollagen.

¹⁵ 3 kap. 2 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning.

¹⁶ Prop. 1990/91:85, s. 120.

¹⁷ 20 kap. 11b § skollagen.

att delta i sådan utbildning. Begreppet "aktivt" finns i bestämmelsen om kommuners uppsökande verksamhet för att betona kommunernas ansvar för att de som tillhör målgruppen för utbildningen också tar del av sådan utbildning.¹⁸ Att aktivt verka kan enligt förarbetena till bestämmelsen handla om att genom stimulansåtgärder av olika slag såsom aktiva insatser och rekrytering på olika sätt verka för att vuxna inom målgruppen informeras och motiveras till utbildningen.

Detta förutsätter att kommunen tar reda på invånarnas behov och önskemål så att utbildningen kan anordnas på ett sätt som svarar mot dessa. För att kunna erbjuda en efterfrågestyrd utbildning har kommunerna utvecklat olika tillvägagångssätt i syfte att som en av flera grunder vid planering av kursutbud fånga upp de studerandes utbildningsönskemål. Det kan också handla om att studerande ges möjlighet att samtidigt studera både på grundläggande och på gymnasial nivå. Kommunen bör därtill se till att de studerande får information om praktiska villkor för att genomgå utbildning, till exempel i form av rätt till ledighet, studiestöd etcetera.¹⁹

Av förarbetena framgår att människor har olika förutsättningar för lärandet på grund av tidigare skolgång, arbets- och livserfarenheter. Dessa skilda förutsättningar påverkar människors önskemål och deras självupplevda behov av lärande. Samhället har ett speciellt ansvar för att stödja de personer som inte tar egna initiativ för att möta de ökande kraven på kunskaper. Allas behov av lärande skall kunna tillgodoses oberoende av till exempel utbildningsbakgrund, kön eller etnisk tillhörighet. Individuella olikheter ställer krav på en ökad flexibilitet när det gäller att möta människor i den uppsökande verksamheten, i vägledningssituationer och i utbildningens anordnande. Men det ställer också krav på en ökad lokal samverkan mellan aktörer i form av utbildningsanordnare, arbetsförmedling, fackliga organisationer och socialtjänst. I kommunens strategi för att möta vuxnas behov av utbildning och lärande bör ingå en övergripande plan för verksamheten utifrån lokala förutsättningar.²⁰

Inom målgruppen som har rätt till utbildning inom komvux på grundläggande nivå kan det också finnas individer som har lägre motivation till att utbilda sig. Information om och marknadsföring av olika utbildningsvägar måste då kompletteras med andra åtgärder. En sådan åtgärd är uppsökande verksamhet för att i det personliga mötet informera om olika möjligheter till utbildning och skapa motivation till studier och det krävs tid och är omfattande att bedriva ett sådant motivationsskapande arbete. Det är av vikt att kommunen tar tillvara alla samverkansmöjligheter till uppsökande och motivationsskapande verksamhet. Det kan till exempel handla om förebilder från arbetsplatsen, föreningslivet och

¹⁸ 20 kap. 10 § andra stycket skollagen, prop. 2009/10:165, s. 845.

¹⁹ Prop. 2000/01:72, s. 11,42, prop. 1990/91:85, s. 120, 152.

²⁰ Prop. 2000/01:72, s. 41.

fackliga organisationer eller deltagande i orienteringskurser arrangerade av bland annat studieförbund.²¹

En annan viktig del i hemkommunens motiverande arbete är att tillgodose en utbildning som är tillgänglig utifrån den enskilde individens önskemål och behov. Det är inte alltid möjligt eller önskvärt för en person att följa en utbildning som löper i en viss takt, som är förlagd till en viss ort eller studielokal och som pågår ett visst antal timmar i veckan.²² Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vuxenutbildningen ska stödja de elever som under sin studietid har behov av att kombinera utbildning och arbete. Flexibilitet ska alltid eftersträvas när det gäller utbildningen och det kan handla om plats för utbildningens genomförande, tid, studietakt, studieform och sätt att lära.²³

Individens möjligheter till studier beror inte enbart på en välutbyggd tillgänglighet till utbildning. Individen har även behov av ekonomiskt stöd under sin studietid. Detta stöd har stor betydelse för rekrytering av studerande. För vissa grupper är ett förmånligt studiestöd en nödvändighet för att ta beslut om att investera i sitt eget lärande. Många människor drar sig för att ta lån för sina studier. För att dessa skall ta steget in i utbildning krävs ett snabbt beslut om hur deras privatekonomiska situation kan lösas. Detta gäller framför allt de som startar med en kort utbildningsbakgrund. Det blir därför nödvändigt att beslutet om stöd fattas så nära individen som möjligt.²⁴

För att nå vuxengrupper med information om utbildning och bistå dem i utbildningsvalen är studie- och yrkesvägledning en viktig åtgärd. Inom ramen för den allmänna skyldigheten hemkommunen har att informera om vuxenutbildningen inryms att se till att studie- och yrkesvägledningen inom komvux fungerar väl. Det handlar bland annat om att en fungerande studie- och yrkesvägledning för målgruppen kan medverka till att felval och studieavbrott undviks och att resurserna används effektivare.²⁵ Vägledning är viktigt inför studiestarten, under studietiden och i samband med studiernas slutförande med utgångspunkt i individens behov och studiemål.²⁶ Den faktiska kunskap en individ besitter måste lyftas fram och tas till vara i varje vägledningssituation. Ett

²¹ Prop. 2000/01:72, s. 42.

²² Prop. 2000/01:72, s. 45.

²³ Läroplan för vuxenutbildningen (Lvux12), 1 Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, En likvärdig utbildning.

²⁴ Prop. 2000/01:72, s. 47.

²⁵ Prop. 1990/91:85, s. 152.

²⁶ Prop. 2000/01:72, s. 42–43

instrument för detta är validering av en individs praktiska och teoretiska kunskaper och kompetenser i syfte att hitta rätt utbildning.²⁷

Av Skolverkets allmänna råd om studie- och yrkesvägledning framgår att studie- och yrkesvägledningen inom komvux måste ha en beredskap och en planering för att fånga upp de till de personer som ännu inte är elever i utbildningen. Det handlar om att erbjuda vägledning för personer som planerar att börja studera, men också om kommunens ansvar att aktivt söka upp och motivera dem som saknar utbildning.²⁸

Vidare framgår av de allmänna råden att ungdomar och vuxna som saknar en slutförd utbildning och befinner sig utanför gymnasieskolan och vuxenutbildningen ofta står inför en svår situation på arbetsmarknaden och riskerar att hamna i utanförskap. Därför är det av stor vikt att dessa ungdomar och vuxna söks upp och erbjuds ett utbildningsalternativ enligt sina önskemål och förutsättningar. Studie- och yrkesvägledningen har en dubbel funktion inom vuxenutbildningen, dels att vägleda personer som redan befinner sig i studier, dels att vägleda presumtiva deltagare. Elever och presumtiva elever till de tre skolformerna inom vuxenutbildningen har varierande grad av studievana, skilda livssituationer och olika förutsättningar för studier. Därför behöver informationen om den vuxnes möjligheter utformas och tillgängliggöras, så att varje individ kan hitta och ta till sig informationen. Till exempel har en stor del av vuxenutbildningens målgrupp svenska som sitt andraspråk med varierande kunskaper i svenska och mycket varierande erfarenheter av utbildning. Kommunen behöver ha kunskaper om vuxenutbildningens målgrupper och vilka informationskanaler de använder för att inhämta information. Informationen behöver ge en tydlig bild av den studie- och yrkesvägledning som erbjuds så att individen vet vad han eller hon kan förvänta sig av den. Nyanlända elever behöver, oavsett skolform, få information om utbildningssystemet, sina möjligheter till studier och arbetsmarknadens kompetenskrav. För att säkerställa att alla kan ta till sig informationen kan den behöva anpassas.²⁹

Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vägledningsinsatser för elever och presumtiva elever fyller en viktig funktion. Av den anledningen ska enligt

²⁷ Enligt 2 kap. 8 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning får validering få ske inom ramen för alla kurser och nivåer i ämnen och ska utgå från elevens förutsättningar och behov. En elev som har genomgått validering för en del av en kurs eller nivå i ett ämne behöver inte delta i undervisningen när det gäller den delen av kursen eller nivån, prop. 2000/01:72 s. 43.

²⁸ Skolverkets Allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning (2013), SKOLFS 2013:180, s. 16.

²⁹ Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning, s. 32.

skollagen elever i vuxenutbildningen ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning kan tillgodoses.³⁰

Av läroplanen framgår vidare att vuxenutbildningens målgrupp är heterogen och eleverna är individer med mycket olika förutsättningar. Även elevernas mål med utbildningen kan variera kraftigt. Utbildningen måste därför anpassas utifrån individens behov och förutsättningar och den kan variera både till längd och till innehåll. Vuxenutbildningen ska alltid möta varje elev utifrån elevens behov och förutsättningar.³¹

Kommunalförbund kan ta över ansvaret för vuxenutbildning från kommunerna

Av bestämmelser i kommunallagen framgår att kommuner och regioner får bilda kommunalförbund och lämna över skötseln av kommunala angelägenheter till sådana förbund.³² Ett kommunalförbund bildas på så sätt att medlemmarna genom beslut i fullmäktige antar en förbundsordning. Ett kommunalförbund är en offentligrättslig juridisk person som är fristående i förhållande till sina medlemskommuner och som kan förvärva rättigheter och skyldigheter.³³

När ett kommunalförbund har hand om en angelägenhet som det finns bestämmelser om i en särskild författning, ska den författningens bestämmelser om kommuner eller regioner tillämpas för förbundet.³⁴ Om en specialreglerad kommunal angelägenhet blir överförd till ett kommunalförbund medför det att specialregleringen då gäller för kommunalförbundet i stället för kommunen.³⁵

Hemkommunens ansvar enligt 20 kap. 10 § skollagen att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning är en sådan specialreglerad kommunal angelägenhet som kan överföras till ett kommunalförbund.

³⁰ Lvux12, 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, Rättigheter och skyldigheter.

³¹ Lvux 12, 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, Vuxenutbildningens uppdrag.

³² 3 kap. 8 § kommunallagen (2017:725).

³³ Prop. 2016/17:171, s. 399.

³⁴ 9 kap. 2 § andra stycket kommunallagen.

³⁵ Prop. 2016/17:171, s. 400.